

Dudás és „Szabó bácsi”

Negyven évvel ezelőtt, 1957 januárjában végezték ki Dudás Józsefet, a Nemzeti Forradalmi Bizottmány elnökét és Szabó Jánost („Szabó bácsit”), a Széna téri felkelők parancsnokát. Lényegében ekkor indult el az 1956-os forradalom résztvevői ellen a megtorló gépezet.

A Dudás-Szabó-per tárgyalása (a fellebbezés lehetősége nélkül) a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának különtanácsa előtt (tanácselnök: Ledényi Ferenc hadbíró) folyt. A magyar pártvezetés már 1956. november 30-án döntött a forradalom néhány vezetőjének sorsáról, miután az SZKP elnökségének küldöttsége úgy határozott, hogy Dudást és Szabót hadbírósgal elé állítsa.

Mindketten Erdélyből származtak, és részt vettek a kommunista mozgalomban. Dudást a Román Kommunista Párt tagjaként többször letartóztatták, bebörtönözték, majd a 2. bécsi döntést követően Budapestre költözött, és gépészmérnöki tanulmányokat folytatott. 1944-től aktív szerepet vállalt az antifaszista ellenállásban, tagja lett a moszkvai fegyverszüneti delegációnak és a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának. Mindezek ellenére nem vették át 1945-ben a kommunista pártba, és a választásokon a kisgazdák listáján indult. Bevásárolták a Budapesti Törvényhatósági Bizottságba. 1946 és 1954 között különböző alaptalan vádakkal (pl.: kapcsolatban állt a Magyar Közösséggel; a román politikai rendőrség spiclije volt a háború előtt) internálták, de 1956 augusztusában rehabilitálták. A kiszabadulása után mérnökként és lakatos-szerelőként dolgozott, több találmányt is be nyújtott.

Szabó János végigharcolta az első világháborút, majd századparancsnok lett a tanács-köztársasági Vörös Hadseregben. Erdélyből 1943-ban költözött Magyarországra, ahol sofőrként dolgozott (három évig a Földművelésügyi Minisztérium alkalmazásában). 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, az 1948-as fúzió után a Magyar

Dolgozók Pártjának is tagja lett egy évig. 1949-ben tiltott határátlépés kísérletéért, 1953-ban kémkedés vádjával tartóztatták le, összesen másfél évig raboskodott.

Egymással a forradalom idején, október 29-én ismerkedtek meg, amikor a II. kerületi tanácsházán 29 fővel, Dudás elnökletével megalakították a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmányt. (Dudás már az előző napon megírta a 25 pontos programját.) Ekkor nevezte ki Szabót a budai forradalmi erők főparancsnokává, de ő csak a Széna téri felkelők vezetését vállalta. (Szabó október 25–26-án csatlakozott a Széna téri csoporthoz.)

Dudás innen Pestre, a Szabad Nép székházába ment, hogy kinyomtassa programját, de végül a székházat a nemzeti bizottmány bázishelyévé tette, s megkezdte a Függetlenség (később: Magyar Függetlenség) című lap kiadását. Mindebben több száz főnyi fegyveres felkelő támogatta.

Október 30-án Dudás a Parlamentben Nagy Imrével tárgyalva sürgette a szovjetek kivonulását, és a kormány átalakítását, amelyben tárcát kapnának a demokratikus pártok képviselői is, paritásos alapon. A demokrácia iránti elkötelezettségét bizonyítva örömmel egyezett bele, hogy más újságokat is kinyomtatassanak a felügyelete alatt lévő Szabad Nép-székházban („szabadság lesz, minden pártnak lesz helye”).

A következő napokban azonban – minthogy fegyvereseit nem volt hajlandó az egységes Nemzetőrség parancsnokságának alárendelni – mindinkább elszigetelődött, és a november 3-ai Forra-

dalmi Karhatalmi Bizottság ülésén a felkelőcsoportok vezetői megtagadták vele a további együttműködést. Saját fegyvereseit is egyre kevésbé tudta irányítani. Nem akadályozhatta meg sem az ÁVH-sok, MDP-tagok elfogását, vallatását, sem azt, hogy november 4-én felvegyék a harcot a szovjetekkel. 5-én légnyomást kapott, két hétig kórházban kezelték. November 21-ére Kádár – mint a nemzeti bizottságok egyik vezetőjét – a Parlamentbe hívta. Dudás – akinek pedig igazán lehetnek mozgalmi-politikai tapasztalatai – beszélt a kelecpele: szovjet elhárítótisztek azonnal letartóztatták.

Szabó János és Széna téri bajtársai még a fegyverszünet előtt megállapodtak a Bem laktanya tisztjeivel, hogy együtt biztosítják a rend fenntartását. „Szabó bácsi” felügyelete alá került a II. kerületi pártház, a Statisztikai Hivatal, a Vár, a rózsadombi pártvezetők több elhagyott villája és a hűvösvölgyi ÁVH-s objektum. Fegyveresei október 30-án a Maros utcai ÁVH-s laktanyát is megszállták, és főhadiszállássá tették. 35-40 ÁVH-st és pártvezetőt vettek őrizetbe (köztük Marosán Györgyöt). A csoport egyik részlege a Pilis-hegységben több rendőrsőt elfoglalt, és felszabadította a csolnoki rabmunkahelyet is.

November 4-én a Széna tériek felvették a harcot a bevonuló szovjet csapatokkal, de a túlerő meghátrálásra kényszerítette őket. Szabó egysége a KSH épületéből folytatta az ellenállást, majd a többi osztaggal együtt Solymár-Pesthidegkút irányába vonult vissza. November 11-én zajlott le az utolsó harc: a szovjetek bekerítették a felkelőket, s ekkor 17 fiatal elesett. Ezután Szabó feloszlatta a csoportot, majd rejtekhelyről sztrájkfelhívásokkal próbálta folytatni az ellenállást. 19-én azonban árulással elfogták és letartóztatták. Gyors elítélésüknek és kivégzésüknek sejtethni az okát, de egzakt magyarázat nincs még rá.